

-KİTAP TANITIMI-

DAVRANIŞSAL POLİTİK İKTİSAT

Siyaset Biliminin İktisadi ve Psikolojik Analizi Üzerine Özgün Bir Kitap*

Serdar YAY¹

Doç.Dr.

İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

E-mail: serdar.yay@idu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-8726-744X

Kitabın Künyesi

Eser Sahibi: Coşkun Can Aktan

Kitabın Adı: Davranışsal Politik İktisat: Kamu Tercihi ve Davranışsal İktisat Perspektiflerinden: Politikada Rasyonalite ve İrrasyonalite: Millet İradesi ve Milletçilik İdeolojisinin Eleştirisi

Yayın Bilgileri: Litera Türk Academia Yayıncılık, Ocak 2020.

Yazarın Kısa Biyografisi

Coşkun Can Aktan, 1987 yılından bu yana *Kamu Tercihi (Public Choice)* adı verilen bir disiplinler-arası araştırma alanı içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kitabın yazarı 1987-1989 ve 1995-1996 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde *Kamu Tercihi Araştırma Merkezi*'nde (Center for Study of Public Choice) misafir araştırmacı olarak çalışmalar yapmıştır.

Coşkun Can Aktan *Kamu Tercihi* yanısıra ağırlıklı olarak *Hukuk ve İktisat (Law and Economics)*, *Kurallar ve Kurumlar (Rules and Institutions)*, *Anayasal Politik İktisat (Constitutional Political Economy)* alanlarında çalışmalarını sürdürmektedir.

* Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ **Sorumlu Yazar:** serdar.yay@idu.edu.tr

Atf (APA): Yay, S., (2024), Davranışsal Politik İktisat Siyaset Biliminin İktisadi ve Psikolojik Analizi Üzerine Özgün Bir Kitap, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 16 (2): 233-245.

Kitabın Amacı

Yazar, bu kitapta *Kamu Tercih*i ve *Davranışsal İktisat* (Behavioral Economics) adı verilen iki ayrı disiplinin kesişim noktasında yer alan *Davranışsal Politik İktisat* (Behavioral Political Economy) isimli disiplinin takdimini yapmaktadır.

1986 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi James M. Buchanan öncülüğünde gelişen *Kamu Tercih*i ve 2002 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Daniel Kahneman ile 2017 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Richard H. Thaler öncülüğünde gelişen *Davranışsal İktisat*'ın yeni bir disiplinde buluşmasının ele alındığı kitap, henüz yabancı literatürde dahi gelişim aşamasında olan fevkalade önemli bir disiplin hakkında kaleme alınmış, siyaset bilimi, iktisat, hukuk ve psikoloji başta olmak üzere çok geniş bir alanda çalışan bilim insanları, politikacılar, bürokratlar, uzmanlar ve lisansüstü eğitimde yeni bir arayış içerisinde olan genç araştırmacılar için başucu kaynağı niteliği olma amacı taşımaktadır.

Kitabın Kapsamı

Kitabın kapsamı başlığı şu şekildedir:

İTHAF.....	5
ÖNSÖZ.....	7
İÇİNDEKİLER.....	9
DAVRANIŞSAL POLİTİK İKTİSAT: Kamu Tercih ve Davranışsal İktisat Perspektiflerinden Politikanın Analizi.....	11
RASYONEL İRRASYONELİTE: Akıl ve Bilgi Sahibi İnsanlar Niçin Akıl-Dışı Davranış ve Seçimlerde Bulunurlar?.....	29
RASYONEL APTALLIK ve SOSYAL MORONİZM: Akıl Sahibi İnsanlar Niçin Aptalca Davranırlar ve Sürü Psikolojisi ile Hareket Ederler?.....	49
ZİHİNSEL PSİKOLOJİ PERSPEKTİFİNDEN MİLLET İRADESİ'NİN ELEŞTİRİSİ İnsanın Aklına Güvenilebilir mi ki, Milletın Aklına Güvenilsin?.....	65
DAVRANIŞSAL POLİTİK İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN “MİLLET İRADESİ” FİKRİYATININ ELEŞTİRİSİ Millet Neden Doğru, Sağlam, Güvenilir ve Tutarlı Seçimlerde Bulun(a)maz?.....	91
RASYONEL SEÇMENLERİN İRRASYONEL TERCİHLERİ: KAMU TERCİHİ PERSPEKTİFİ.....	149
“MİLLETÇİLİK” İDEOLOJİSİ VE ÜÇ RETORİK: MİLLET İRADESİ, MİLLET EGEMENLİĞİ, MİLLETİN MALİ.....	171
MİLLETÇİLİK İDEOLOJİSİ ve MİLLET İRADESİ'NİN ELEŞTİRİSİ: ÖZET, DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	195

Kitabın Ana Konusu

Kitap, birbirinden farklı üç ayrı disiplinin (politika, iktisat ve psikoloji) buluşması ile ortaya çıkan *Davranışsal Politik İktisat* adı verilen bir yeni araştırma programını ele almaktadır. Söz konusu disiplin bir taraftan *Davranışsal İktisat* (iktisat + psikoloji) ve diğer taraftan *Kamu Tercih* (politika + iktisat) disiplinlerinin ortak paydasında bulunan bir araştırma programıdır.

Davranışsal Politik İktisat, dar anlamda seçmenlerin zihinsel kısayollar ve zihinsel sapmaların etkisinde kalarak irrasyonel karar ve seçimlerde bulduklarını öne sürmektedir. *Davranışsal Politik İktisat*, geniş anlamda ise araştırma programı içerisinde *Davranışsal İktisat*'ın irrasyonelite (irrationality); *Kamu Tercih*i iktisadının ise rasyonelite (rationality) varsayımları bir arada ele alınarak siyasal karar alma sürecinin analizini yapmaktadır.

Yazar, *Davranışsal Politik İktisat* adı verilen araştırma programının şu şekilde tanımlamaktadır:

“Davranışsal politik iktisat, kamu tercihi teorisinin “rasyonelite” ve davranışsal iktisat teorisinin “irrasyonelite” ve/veya “sınırlı rasyonelite” temel varsayımlarını esas alarak siyasal karar alma sürecinin iktisadi ve psikolojik analizini yapan bir araştırma programıdır.”

Daha anlaşılır bir şekilde ifade etmek gerekirse; *Davranışsal Politik İktisat*, siyasal karar alma sürecini hem rasyonelite hem de irrasyonelite varsayımları altında inceleme konusu yapmaktadır. Böylece, *Davranışsal Politik İktisat*, *Davranışsal İktisat* araştırmalarından istifade ederek sınırlı rasyonelite (bounded rationality) varsayımı altında *Kamu Tercih*i araştırmalarının temel konusu olan siyasal karar alma sürecindeki aktörlerin davranış, karar ve tercihlerinde ne tür zihinsel sapmalara ve zihinsel kısayollara ulaştıklarını analiz etmektedir.

Kitapta Cevap Aranılan Sorular

İktisat disiplinleri içerisinde yıldızı parlayan, günümüz demokrasilerinin başarısızlığı başta olmak üzere birçok konuyu muhtelif disiplinlerden yararlanarak derinlemesine analiz eden *Davranışsal Politik İktisat* disiplini içerisinde cevap aranan başlıca sorular şunlardır:

Seçmenler doğru, sağlam, tutarlı ve güvenilir tercihlerde bulunabilirler mi?

Genel irade ne demektir? Genel irade, milletin özgür iradesi midir?

Genel irade ve millet iradesi aynı anlamı mı gelmektedir?

Rasyonel seçmenlerin tercihleri rasyonel midir?

Siyasal aktörler (seçmenler, çıkar ve baskı grupları, politikacılar, bürokratlar) tıpkı piyasada olduğu gibi *homo economicus* güdüsü ile mi hareket etmektedirler? Eğer öyle ise bunun muhtemel etkileri ve sonuçları nelerdir? Rasyonel *homo economicus* davranışı siyasette ne tür sonuçlar ortaya çıkarmaktadır?

Siyasal süreçte rasyonel tercih teorisi geçerli midir?

Siyasal süreçte kamu tercihi teorisinin temel argümanları ve bulguları nelerdir?

Kendi özel çıkarları/menfaatlerine odaklanmış rasyonel siyasal aktörler siyasette ne tür yozlaşmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedirler?

Siyasal aktörlerin rasyonel oldukları ve rasyonel davrandıkları varsayımı ne derece doğrudur?

Siyasal süreçte rasyonalite mi yoksa irrasyonalite mi hakimdir? Hangisi daha baskındır?

Seçmenler eğer rasyonel iseler neden akıl-dışı ve mantık-dışı davranış, karar ve seçimlerde bulunmaktadır? Neden yanlış kişileri seçmektedirler? Neden yanlışlarında ısrar ederek aynı partiye ve parti liderine oy vermeyi sürdürmektedirler?

Seçmenlerin davranış, karar ve seçimlerinde ortaya çıkan zihinsel hatalar ve zihinsel yanlılgılar nelerdir?

Seçmenlerin sahip olduğu enformasyon ne derece güvenilir ve doğrudur?

Seçmenler tam enformasyona (optimal enformasyona) sahip olabilirler mi? Yoksa seçmenlerin ve diğer siyasal aktörlerin sahibi olduğu şey aslında eksik (sınırlı) enformasyon mudur?

Varsayalım ki, gerçekte imkansız olan bir şey olsun ve seçmenler tam enformasyona sahip olsunlar!.. Acaba böylesi bir durumda seçmenlerin sahip olduğu tam enformasyonu doğru bir zihinsel işleme tabi tutarak doğru bir zihinsel kapasite ve muhakeme ile değerlendirmeleri mümkün olabilir mi?

Doğru enformasyon kanalları sonuna kadar açık olsa bile seçmenler bu enformasyonu doğru biçimde değerlendirme yolunu tercih ederler mi?

Rasyonel seçmenlerin bir kısmı rasyonel cehalet yolunu tercih etmeyecekler midir? Rasyonel seçmenlerin bir diğer kesimi rasyonel ilgisizliği ve kayıtsızlığı tercih etmeyecekler midir? Rasyonel seçmenlerin bir kısmı da rasyonel irrasyonalite davranışı sergilemeyecekler midir?

Rasyonel ilgisizlik, rasyonel ilgisizlik, rasyonel irrasyonalite durumlarında biz nasıl olur da genel iradenin doğru olduğunu söyleyebiliriz?

Millet iradesi ya da milli irade olarak zihinlerimizde kutsanan kavramların ne denli doğru olduğunu sorgulamayacak mıyız?

“Millet, doğru, sağlam, tutarlı ve güvenilir seçimlerde bulunur” ifadesinin doğruluğunu sorgulamayacak mıyız?

Kitabın Özgünlüğü

Takdir edilmesi gereken ilk husus şudur: Yazarın eseri ülkemizde *Davranışsal Politik İktisat* alanında yayınlanan ilk çalışmadır.

Yazar, *Davranışsal Politik İktisat* isimli yeni bir araştırma alanına dair, henüz yabancı literatürde dahi birkaç makale yazılmış iken Türkçe literatüre özgün bir kitap yazarak önemli katkılar sunmuştur.

Yazar *Davranışsal Kamu Tercihi* olarak da bilinen bu yeni disiplini 40 yıllık *Kamu Tercihi* birikimi ile kaleme almıştır. Yazarın özgün katkıları şunlar olmuştur:

1. Yazar “*seçmenler neden doğru, sağlam, güvenilir ve tutarlı tercihlerde bulunamaz*” sorusunun cevabını neredeyse sosyal bilimlerin tüm alanlarından istifade ederek eşsiz bir biçimde özetlemektedir. Sadece dar bir siyaset bilimi penceresinden değil çok geniş bir pencereden seçmen iradesindeki eksiklikleri ve defoları analiz etmektedir. Bu başlı başına özgün ve takdire değer bir katkıdır. Yazarın seçmen iradesindeki eksiklikleri sadece zihinsel psikolojinin bir adım ötesine taşımaktadır. Zihinsel psikoloji, zihinsel süreçlerin tamamında insanların beyninde oluşan bir takım zihinsel kısayollardan (heuristics) etkilenecek bir takım zihinsel sapmalara (cognitive bias) yöneldiklerini ve sonuçta irrasyonel karar ve tercihlerde bulduklarını ortaya koymaktadır. Yazar kitabında bu sapma ve yanılırları özetlemenin dışında daha geniş bir pencereden çok kıymetli açıklamalar ve yorumlar yapmaktadır.
2. Yazar kitabında “*akıllı insanlar niçin aptaca davranırlar ve sürü psikolojisi ile hareket ederler*” sorusunu bir matris etrafında inceleyerek “*sosyal moronizm*” adını verdiği bir kavramla tanıştırmaktadır bizi.
3. Kitaba asıl özgün katkı yazarın geliştirdiği “*milletçilik*” kavramıdır. Yazar kitabında bu kavramı ayrıntılı olarak incelemekte; seçmen iradesinin “*millet iradesi*” adı altında kutsallaştırmasının nedenlerini, etkilerini ve sonuçlarını tahlil etmektedir.

Son olarak kitabın temsili demokrasiye olan inancımızı tümüyle sarsacak bir yeni perspektifi bize sunduğunu ifade etmek isterim. Yazarın bu kitap içerisindeki fikirleri onun *Anti Siyaset* ve *Anti Demokrasi* fikriyatının harcı ve temeli olarak kabul edilebilir. Son olarak şu notu düşelim: Yazar demokrasinin imkansız bir distopyaya dönüştüğü ifade ederek demokrasinin sonunun geldiğine inanmakta ve *Demarşi* adı verilen yeni bir siyasi rejim tasarımı üzerinde eserler vermeye devam etmektedir.